

RECENZJE I SPRAWOZDANIA

Recenzja książki Edwarda Łuczyńskiego *Wiedza o języku polskim dla logopedów*

Omawiana książka, autorstwa wybitnego językoznawcy – profesora Edwarda Łuczyńskiego pt. *Wiedza o języku polskim dla logopedów*, została wydana w 2015 roku nakładem Wydawnictwa Harmonia Universalis. Jak dowiadujemy się we wstępie: „książka jest poprawioną i uzupełnioną wersją pozycji pt. *Rozgryzając tajniki mowy. Wiedza o języku polskim dla logopedów* (Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011)” (s. 13).

Mimo iż tytuł recenzowanej książki sygnalizuje potencjalnych odbiorców – logopedów, po jej wnikliwej lekturze można z całym przekonaniem stwierdzić, iż monografia ta nie jest skierowana jedynie do wąskiego grona specjalistów, ale adresowana do szerszego kręgu czytelników. Stanowi ona bowiem syntetyczne źródło informacji na temat wiedzy lingwistycznej, w którym zaprezentowano podstawowe wiadomości z zakresu językoznawstwa, a także omówiono zagadnienia związane z poszczególnymi podsystemami struktury języka.

Książka ta ma właściwą strukturę. Oprócz wstępu, zasadniczą jej część tworzy osiem rozdziałów (s. 15–144) stanowiących przemyślany układ całości publikacji.

Rozdział pierwszy (*Język – co to takiego?*, s. 15–23) przynosi informacje na temat języka jako formy komunikacji międzykulturowej (s. 15), a także rozważania związane z językiem jako: „intersubiektywnym środkiem komunikacji i jako indywidualnym aktem mowy” (s. 17). Otrzymujemy również ciekawy wykład na temat podstawowych funkcji języka oraz genezy rozwoju języka ludzkiego. Rozdział drugi (*Znaczenie w języku*, s. 25–38) to szczegółowe omówienie najważniejszych kwestii związanych z rolą znaczenia w języku. W związku z tym szczegółowej charakterystyce poddane są cechy i rodzaje znaku językowego, a także typy relacji semantycznych, takie jak: polisemia, synonimia, antonimia (w tym komplementarność i konwersja), hiponimia,

kohiponimia, meronimia czy hiperonimia. Warte podkreślenia jest to, że każde z zagadnień językowych poparte jest precyzyjnie dobranymi przykładami, co ułatwia odbiorcy szybsze przyswajanie materiału językowego.

Kolejne cztery rozdziały przynoszą rozważania na temat poszczególnych podsystemów struktury językowej. I tak rozdział trzeci (*Między dźwiękiem a sensem*, s. 39–50) jest omówieniem składników podsystemu fonetycznego i fonologicznego, rozdział czwarty (*Wyraz jako struktura morfologiczna*, s. 51–57) i piąty (*Jak się tworzy wyrazy z morfemów*, s. 59–84) to prezentacja zagadnień związanych z podsystemem morfologicznym. W rozdziale czwartym Autor w sposób niezwykle przystępny i zrozumiały przybliży zagadnienia związane z analizą morfemową. W tym celu omawia pojęcie morfemu, pokrótce przedstawia klasyfikację morfemów, następnie skupia się na zjawisku wariantywności wśród morfemów, a także typach alternacji morfologicznych. Co ciekawe, rozdział ten zamyka niezwykle uporządkowany wykład dydaktyczny, w którym Autor z jednej strony wskazuje na korzyści płynące z użycia w języku polskim alternacji morfologicznych, z drugiej zaś uświadamia odbiorcom – głównie logopedom, z jakimi problemami językowymi, dotyczącymi akurat tej materii języka, mogą zmierzyć się podczas pracy z dziećmi z dysfunkcjami.

Rozdział kolejny, piąty, przynosi omówienie analizy morfologicznej. Co istotne, w tej części wyjaśnione zostają najpierw podstawowe pojęcia niezbędne w analizie morfologicznej (formacja słowotwórcza, wyraz podstawowy, parafraza słowotwórcza, temat słowotwórczy, formant słowotwórczy), a następnie sposoby tworzenia wyrazów. W tym celu, sięgając do niezbędnej literatury językoznawczej (np. *Gramatyka współczesnego języka polskiego* 1998; Waszakowa 1993; Jadacka 2001), Autor skupia się na prezentacji trzech typów derywacji słowotwórczych (afiksальной, paradygmatycznej i alternacyjnej), a w następnych partiach tekstu przedstawia funkcje formantów słowotwórczych oraz typy derywatów powstałych w wyniku trzech różnych przekształceń (modyfikacja, mutacja, transpozycja), w tym kategorie i typy słowotwórcze rzeczownika. Rozdział ten kończy omówienie zjawiska derywacji przymiotnika i czasownika, a także słowotwórstwa innych części mowy – przysłówka, liczebnika, zaimka i wykrzyknika. Analogicznie do poprzednich rozdziałów, zjawisko to pokazane jest w sposób niezwykle funkcjonalny. Zrozumienie przekazywanych treści ułatwia duża liczba przykładów, które można wykorzystać zarówno w pracy terapeutycznej, jak i na zajęciach z morfologii języka polskiego.

Rozdział szósty (*Po co mamy fleksję w języku*, s. 85–105) to ogólny przegląd najważniejszych wiadomości dotyczących podsystemu fleksyjnego, związanych z funkcjonalnością morfemów fleksyjnych, podstawowymi kategoriami flek-

syjnymi rzeczownika (przypadek i liczba), rolę stosowania liczby oraz przypadków w polszczyźnie. Kolejna część przynosi rozważania na temat budowy fleksyjnej wyrazu, właściwości fleksyjnych innych części mowy – przymiotnika, zaimka, liczebnika i czasownika.

Rozdział siódmy (*Struktura składniowa języka*, s. 107–132) jest poświęcony podstawowym pojęciom z zakresu składni, takim jak: wypowiedzenie, zdanie, równoważnik zdania, zawiadomienie, wykrzyknienie. Kolejna część dotyczy składników syntaktycznych, związków składniowych, akomodacji syntaktycznej, a także właściwości akomodacyjnych: rzeczownika, czasownika, przymiotnika oraz liczebnika, następną analizy składniowej wypowiedzeń, a więc rodzajów zdań prostych i wypowiedzeń złożonych (podrzędnie i współrzędnie).

Ostatni z rozdziałów analitycznych (*Tekst – jednostka komunikacji językowej*, s. 133–143) koncentruje się na problematyce komunikacji językowej, w tym pojęciu tekstu jako „podstawowej jednostki porozumienia językowego” (s. 133). Kolejno omawiane kwestie dotyczą spójności semantycznej (koherencja) i formalnej tekstu (kohezja). Rozdział ten zamykają syntetyczne rozważania na temat (wybranych) mówionych i pisanych gatunków wypowiedzi przydatnych w komunikacji językowej, a następnie umiejętności tworzenia tekstów i zaburzeń językowych, które winien zdiagnozować logopeda w kontakcie językowym z pacjentem.

Rozdział dziewiąty, stanowiący zakończenie (s. 145–146), aneks z poleceniami i zadaniami (s. 147–151) systematyzującymi i utrwalającymi zdobytą wiedzę lingwistyczną z poszczególnych rozdziałów, a także indeks rzeczowy, ułatwiający orientację w odniesieniu do poszczególnych partii tekstowych, oraz spis wykorzystanych rycin zamykają niniejszą publikację. Dobrym uzupełnieniem monografii jest włączenie, oprócz *Bibliografii* (s. 155–158), wykazu zalecanej literatury fachowej, którą również można wykorzystać przy omawianiu poszczególnych działów z zakresu nauki o języku polskim.

Należy jeszcze raz podkreślić, że recenzowana książka Prof. Edwarda Łuczynskiego wzbogaca literaturę naukową o nowe opracowanie językoznawcze, stanowiąc znakomite i wartościowe kompendium wiedzy lingwistycznej, z którego mogą skorzystać zarówno logopedzi, językoznawcy, filologowie, jak i specjaliści innych dyscyplin naukowych. Uporządkowany materiał językowy, poparty licznymi przykładami zaczerpniętymi z korpusu współczesnego zasobu językowego, a także przystępny język wyводу naukowego sprawiają, iż książka ta zapewni młodym adeptom lingwistyki impuls do dalszego rozgryzania tajników ludzkiej mowy.

Ewa Horyń

Bibliografia

Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia, 1998, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, H. Wróbel, Warszawa.

Grzegorzczkova R. 1984, *Zarys słowotwórstwa polskiego. Słowotwórstwo opisowe*, Warszawa.

Grzegorzczkova R., 2008, *Wstęp do językoznawstwa*, Warszawa.

Jadacka H, 2001, *System słowotwórczy polszczyzny (1945-2000)*, Warszawa

Lachur C. 2004, *Zarys językoznawstwa ogólnego*, Opole.

Łuczyński E., 2011, *Rozgryzając tajniki mowy. Wiedza o języku polskim dla logopedów*, Gdańsk.

Łuczyński E., Maćkiewicz J., 2005, *Językoznawstwo ogólne. Wybrane zagadnienia*, Gdańsk.

Strutyński J., 2009, *Gramatyka polska*, Kraków.

Waszakowa K., 1993, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki z formantami paradygmatycznymi*, Warszawa.

- Ewa Horyń
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Katedra Języka Polskiego